

JUBILEJI

MILICA KACIN-WOHINZ, ŠESTDESETLETNICA

Sredi ustvarjalnega dela, prav ob izidu svoje nove monografije o zgodovini primorskih Slovencev med obema vojnama, praznuje 13. oktobra šestdesetletni življenjski jubilej dr. Milica Kacin-Wohinz, znanstvena svetnica na Inštitutu za novejšo zgodovino. Rodila se je leta 1930 na Reki pri Cerknem. Šolanje na italijanskem učiteljsku v Tolminu je morala leta 1942 zaradi očetove aretacije prekiniti. Aktivno je sodelovala v NOB, po osvoboditvi pa je šolanje nadaljevala na gimnaziji v Postojni in železniški tehniški gradbeni šoli, ki jo je končala leta 1950. Po dveletni zaposlitvi na železnici in po opravljeni gimnazijski maturi se je vpisala na študij zgodovine na ljubljanski filozofski fakulteti, kjer je diplomirala leta 1958. Že med študijem se je zaposlila v Zgodovinskem arhivu CK ZKS, kjer je začela proučevati mladinsko gibanje v NOB. Po ustanovitvi Inštituta za zgodovino delavskega gibanja leta 1959 se je zaposlila v tej osrednji slovenski ustanovi za novejšo zgodovino. Prvih pet let je bila asistentka, do leta 1971 višja strokovna sodelavka. Po uspešnem zagovoru doktorske disertacije *Politične stranke in Slovenci v Julijski krajini* (16. 10. 1970) ji je Filozofska fakulteta priznala naziv znanstvene sodelavke, leta 1976 naziv višje znanstvene sodelavke, leta 1981 in 1987 pa naziv znanstvene svetnice s področja zgodovine. Na Inštitutu za zgodovino delavskega gibanja je v letih 1976—1979 vodila znanstveno-raziskovalni oddelek, v letih 1979—1983 je bila direktorica, sedaj pa je predsednica sveta. Z opravljanjem teh nalog je pomembno prispevala k uveljavitvi Inštituta za zgodovino delavskega gibanja oziroma Inštituta za novejšo zgodovino, še tehtnejši pa je njen prispevek k njegovi znanstveni rasti z bogatim lastnim opusom. Ilustrira ga že kvantitativni podatek, da je v obdobju tridesetletnega delovanja te ustanove objavila 185 različnih del, med njimi pet samostojnih publikacij, 57 znanstvenih razprav in člankov ter številne strokovne prispevke, objave virov, poročila, ocene, biografije in prevode.* V zadnjem letu je svojo bibliografijo obogatila še za novo monografijo ter 21 razprav in člankov. Ta dela v vsebinskem in časovnem pogledu zajemajo zlasti problematiko primorskih Slovencev in tudi Hrvatov pod Italijo med obema vojnama in njihov boj proti fašistični raznarodovalni politiki. V več prispevkih je obravnavala tudi nekatera dogajanja na Primorskem v času NOB in pred prvo svetovno vojno.

Temeljna dela dr. Milice Kacin-Wohinz so monografije *Primorski Slovenci pod italijansko zasedbo 1918—1921* iz leta 1972, *Narodnoobrambno gibanje primorskih Slovencev 1921—1928* (dve knjigi) iz leta 1977 in *Prvi antifašizem v Evropi, Primorska 1925—1935*, ki je izšla pri koprski založbi Lipa ob šestdesetletnici bazoviških žrtev septembra 1990 in obsega 532 strani, skupaj z dr. Tonetom Ferencem in dr. Tonetom Zornom pa je avtorica knjige *Slovenci v zamejstvu, Pregled zgodovine 1918—1945* (1974). V teh delih je vsestransko in poglobljeno osvetlila vse poglavitno dogajanje in procese v zgodovini primorskih Slovencev. Ob tem naj posebej poudarimo pomen njene zadnje monografije, v kateri je analitično in sintetično obdelala izjemno pomembno desetletje v zgodovini primorskih Slovencev po uvedbi totalitarnega režima, ki so se tedaj prvi v Evropi, tudi z orožjem, uprli fašizmu in njegovi raznarodovalni politiki, kar daje delu posebno mesto tudi v zgodovini evropskega antifašizma.

V razpravah in člankih je obravnavala številna pomembna vprašanja, kot so odnos italijanske države do državljanov slovenske in hrvaške narodnosti, fašistični program in metode raznarodovanja Slovencev in Hrvatov ter oblike njihovega protifašističnega boja, problematika Julijske krajine v jugoslovansko-italijanskih meddržavnih odnosih, delovanje meščanskih in delavskih političnih strank Slovencev in Hrvatov, pri čemer je posebej podrobno prikazala stališča KP Italije in KPJ — KPS do položaja primorskih Slovencev, vlogo duhovščine pri zaščiti Slovencev in Hrvatov v Italiji itd.

Prva odlika obsežnega znanstvenega opusa jubilarke je skrbno zbiranje gradiva. Opravila je pionirsko delo pri proučevanju dokumentov, ki jih hranijo centralni državni arhiv in drugi arhivi v Rimu, sistematično pa je pregledala tudi vse arhivsko gradivo, ki ga hranijo domači arhivi in druge ustanove. Poleg arhivskih virov je proučevala zlasti slovensko, hrvaško in italijansko časopisje, parlamentarne stenografske zapisnike, spominsko gradivo ter jugoslovansko in italijansko literaturo. To ji je omogočilo, da je številna vprašanja iz zgodovine Slovencev in Hrvatov, ki so po prvi svetovni vojni živeli v italijanski državi, osvetlila prva, poznavanje mnogih proble-

* Bibliografija je objavljena v *Prispevkih za novejšo zgodovino*. Trideset let Inštituta za zgodovino delavskega gibanja. Bibliografije, XXIX, 1989, št. 1, str. 87—99.

mov pa poglobila in dopolnila, vse svoje ugotovitve in ocene pa bogato dokumentirala (v zadnji monografiji npr. v okoli tisoč opombah). Ocene njenih del posebej poudarjajo ustreznost znanstvene metode obdelave različnih vidikov nacionalnega vraščanja. Za svojo raziskovalno tematiko je danes vodilni strokovnjak v slovenskem oziroma jugoslovanskem zgodovinopisju, pomembno pa se je uveljavila tudi v Italiji, kjer je izšlo okrog dvajset njenih razprav. Za znanstvene dosežke je dobila dve visoki priznanji, Kajuhovo nagrado in nagrado Sklada Borisa Kidriča.

Rezultate svojih raziskav je predstavila v referatih na več kot tridesetih znanstvenih posvetih, zborovanjih in kongresih v Jugoslaviji in Italiji ter v številnih predavanjih. Je tudi mentorica slovenskim in italijanskim raziskovalcem problematike Julijske krajine med vojnami, uspešno pa sodeluje tudi pri podiplomskem študiju na ljubljanski filozofski fakulteti. Plodovito je tudi njeno sodelovanje pri nekaterih zgodovinskih projektih, v uredniških zgodovinskih publikacij in pri enciklopedijah, v svetih znanstvenih ustanov in raziskovalnih organizacijah. Za uspešno znanstveno in družbenopolitično delo je bila leta 1979 odlikovana z redom dela z zlatim vencem, za sodelovanje v NOB pa z redom zasluge za narod III. stopnje.

Kolegi in prijatelji hkrati z iskrenimi čestitkami za pomembne znanstvene dosežke želimo naši dragi jubilarntki uspešno izpolnjevanje nadaljnjih načrtov, posebno toplo pa se ji zahvaljujemo za vse strokovno sodelovanje in za iskreno prijateljstvo.

Miroslav Stiplovšek

TEREZIJA TRAVEN — 80 LET

1. oktobra stopa v deveto desetletje svojega življenja Rezka (Terezija) Traven, ena naših redkih specialistk za zgodovino partizanskega gibanja.

Rezka izvira iz znane Travnove družine iz Tacna pod Šmarno goro, kjer se je rodila pred 80 leti zidarju in gostilničarju pri »Koširju«. Njen stric po očetovi strani, Ivan (1874—1918), kateremu se ni odpovedala tudi takrat, ko ni bilo dobro govoriti o »črni« žlahti, je bil znan zadružni voditelj in eden bližjih sodelavcev Janeza Evangelista Kreka. V širši krog njenega sorodstva sodi tudi znamenita Franja Frana Levstika.

Rezki so starši namenili trgovsko izobrazbo, ki jo je 1938/39 končala s tečajem na Trgovskem učnem zavodu v Ljubljani. Že pred tem pa se je povezala s komunističnim gibanjem ter bila sprva aktivna v raznih društvih, tik pred vojno pa se je začela povzpeljati med »strukture«. Ob izbruhu vojne so ji začeli nalagati težke naloge, saj je bila od oktobra 1941 do januarja 1942 celo kurirka Borisa Kraigherja. Kasneje so ji naložili še številna druga odgovorna dela, februarja 1944 je bila poslana na Štajersko, prestala tamkajšnjo kalvarijo kot delavka na organizacijskem področju. V političnem delu je morala ostati tudi še nekaj let po vojni. Vmes je v letih 1946—1953 s triletnim premorom končala gimnazijo. Nato se je vpisala na zgodovinski oddelek Filozofske fakultete in 1960. leta diplomirala. Zaposlila se je na Inštitutu za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani, kjer so jo 1981. leta tudi upokojili.

Včasih se nam dozdeva, da življenje usmerja ene ljudi med delavce, druge med raznovrstne voditelje. Rezko Traven bi morala glede na izobrazbo, partijski staž in aktivno partizanstvo čakati ugledna kariera, saj so mnogi, ki so po vseh naštetih elementih za njo zaostajali, to izredno izrabili in se celo povzpeli med »ljubljenec« voditelje ali voditeljice. Pri Rezki se je zgodilo drugače. Njej je bilo očitno že ob rojstvu namenjeno, da bo delala, in to predvsem za druge, česar ni spremenila ne revolucija sama na sebi, ne ona kot njena aktivna udeleženka. Če ji je bilo sprva namenjeno fizično »izkoriščanje«, je končala svoje aktivno službovanje ob intelektualnem razdajanju. Ob nastavitvi na Inštitutu za zgodovino delavskega gibanja, kjer je bila sprva ena izmed redkih z ustrežno strokovno izobrazbo, so ji bila namenjena predvsem težakša dela, ki ne prinašajo odmevnih rezultatov. Namenili so ji raziskovanje socialne in politične pripadnosti slovenskih partizanov v letu 1941, o čemer je zbrala ogromno gradiva. Tudi sicer se je najraje zadrževala predvsem pri raziskovanju začetkov NOB, o čemer je napisala tudi nekaj samostojnih publikacij in še več člankov v številnih revijah in zbornikih (Bibliografija: Prispевki za novejšo zgodovino, Ljubljana 1989, let. XXIX, št. 1, str. 258—263). Vzrok za vztrajanje na raziskovanju začetkov verjetno izhaja iz Rezkiine osebne narave in tudi narave gibanja, ki mu je dala svoja najboljša leta: takrat je bilo še vse veliko bolj pošteno, manj politično, slonelo je na osebni predanosti in osebnem delu. Drugo pomembno delo Rezke Traven na Inštitutu za zgodovino delavskega gibanja je sodelovanje pri bibliografiji člankov o delavskem gibanju na Slovenskem v obdobju 1917—1941.